Θεματικά Εργαστήρια

Ηλεκτρονικό Ενημερωτικό Δελτίο

Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.

Σεπτέμβριος 2023 | Τεύχος 16

Ποσοτική Κοινωνική Έρευνα: Μέθοδοι και εφαρμογές

Μαρία Συμεωνάκη

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ 2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Πράξη «Διεύρυνση της Λειτουργίας και των Δράσεων του Παρατηρητηρίου Κοινωνικών και Οικονομικών Εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ»

Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα:
«Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση»

Πράξη:
«Διεύρυνση της Λειτουργίας και των Δράσεων του Παρατηρητηρίου Κοινωνικών και Οικονομικών Εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας (ΙΝΕ) της ΓΣΕΕ» MIS 5000996

Πακέτο Εργασίας 7:
«Κύκλος Διαδικτυακών Θεματικών Εργαστηρίων (Online Workshops)»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ 2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ
Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων

Εμμανουήλ Μπενάκη 71 Α, 106 81, Αθήνα
Τηλ: 210 3327710 • Fax: 210 3304452
www.ineobservatory.gr • www.inegsee.gr

Συγγραφέας:
Μαρία Συμεωνάκη

Σχεδιασμός - σελιδοποίηση:
Γιάννης Γιαννακόπουλος

Οι απόψεις που διατυπώνονται στο παρόν κείμενο είναι του συγγραφέα και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκη τις θέσεις της ΓΣΕΕ.

Απαγορεύεται η με οποιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση όλου ή μέρους του κειμένου χωρίς την άδεια του εκδότη. Επίσης, η αναδημοσίευση (όλου ή μέρους του) χωρίς αναφορά της πηγής.

ISSN: 2732-9879
ISBN: 978-618-5668-74-7
Copyright © ΙΝΕ ΓΣΕΕ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ 2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

06 ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ

07 ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑΣ

08 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

09 1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

14 2. Η ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

16 2.1 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑΣ

16 2.1.1 ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΩΝ

18 2.2 ΒΑΣΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

21 2.3 ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ – ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

21 2.3.1 Η ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

26 2.3.2 Η ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗΣ ΕΠΙΣΦΑΛΕΙΑΣ

30 **3. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ**

34 **4. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ

Το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ, στο πλαίσιο της Πράξης με τίτλο «Διεύρυνση της λειτουργίας και των δράσεων του Παρατηρητηρίου Κοινωνικών και Οικονομικών εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας (ΙΝΕ) της ΓΣΕΕ» και του Υποέργου 1 «Διεύρυνση της λειτουργίας και των δράσεων του Παρατηρητηρίου Κοινωνικών και Οικονομικών εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας (ΙΝΕ) της ΓΣΕΕ», οργανώνει **«Κύκλο διαδικτυακών θεματικών εργαστηρίων» (Online Workshops).** Τα υπό διαπραγμάτευση ζητήματα αφορούν (μακρο ή μικρο) οικονομικά, κοινωνικά, εργασιακά και εκπαιδευτικά θέματα κομβικού ενδιαφέροντος για τον κόσμο της μισθωτής εργασίας και το σύνολο του εργατικού δυναμικού, τα οποία εμπίπτουν στην επιστημονική και ερευνητική εστίαση του ΙΝΕ ΓΣΕΕ.

Το Διαδικτυακό Θεματικό Εργαστήριο με τίτλο «Ποσοτική Κοινωνική Έρευνα: Μέθοδοι και εφαρμογές» στο πλαίσιο της θεματικής ενότητας με τίτλο «Ποσοτική Κοινωνική Έρευνα» υλοποιήθηκε στις 14/06/2023. Εισηγήτρια του εργαστηρίου ήταν η κυρία Μαρία Συμεωνάκη, Καθηγήτρια Κοινωνικής Στατιστικής στο Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και Διευθύντρια του Εργαστηρίου Κοινωνικής Στατιστικής και Ανάλυσης δεδομένων (Stada Lab) που ειδικεύεται κυρίως στη μελέτη πληθυσμιακών συστημάτων και στη δυναμική εξέλιξή τους στον χρόνο, με εφαρμογές στον χώρο της κοινωνικής κινητικότητας, της αγοράς εργασίας και της μετανάστευσης. Το θεματικό εργαστήριο βασίστηκε στην παρουσίαση εισήγησης, την οποία ακολούθησε ανταλλαγή απόψεων και σύνθεση προβληματισμών σε επίπεδο ολομέλειας. Η εισήγηση, καθώς επίσης οι προβληματισμοί και τα συμπεράσματα του διαδικτυακού θεματικού εργαστηρίου, αποτυπώθηκαν στο παρόν Ηλεκτρονικό Ενημερωτικό Δελτίο.

Ο Υπεύθυνος της Πράξης

Χρήστος Γούλας, PhD
Γενικός Διευθυντής ΙΝΕ ΓΣΕΕ

ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑΣ

Η Μαρία Συμεωνάκη σπούδασε Μαθηματικά στη Σχολή Θετικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) με ειδίκευση στα Εφαρμοσμένα Μαθηματικά. Η διδακτορική της διατριβή εκπονήθηκε στον Τομέα Στατιστικής και Επιχειρησιακής Έρευνας του ίδιου Τμήματος και αφορούσε στη διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού με χρήση Μη Ομογενών Μαρκοβιανών Συστημάτων (ΜΟΜΣ). Δίδαξε στο ΑΠΘ (Τμήμα Μαθηματικών και Τμήμα Πληροφορικής), στη Σχολή Ικάρων, στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς (Τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης) και στο Πάντειο Πανεπιστήμιο (Τμήμα Κοινωνιολογίας). Στην παρούσα φάση είναι Καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών με γνωστικό αντικείμενο «Κοινωνική Στατιστική» και διδάσκει μαθήματα σχετικά με τη Μεθοδολογία Ποσοτικής Έρευνας και την Ανάλυση Κοινωνικών Δεδομένων. Κατά το χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2011-2012 ήταν επισκέπτρια καθηγήτρια στο London School of Economics (LSE), στο Τμήμα Στατιστικής. Επιπλέον, από τον Φεβρουάριο του 2020 είναι Διευθύντρια του Ερευνητικού Εργαστηρίου «Κοινωνικής Στατιστικής και Ανάλυσης Δεδομένων» (STADA Lab). Έχει δημοσιεύσει άρθρα σε ελληνικά και ξενόγλωσσα περιοδικά, έχει επιμεληθεί συλλογικούς τόμους και έχει συγγράψει βιβλία σχετικά με τον σχεδιασμό ποσοτικών κοινωνικών ερευνών και την ανάλυση ποσοτικών δεδομένων. Έχει πλούσια ερευνητική εμπειρία καθώς έχει συμμετάσχει σε μεγάλο αριθμό ερευνητικών και αναπτυξιακών προγραμμάτων, ενώ ήταν επιστημονικά υπεύθυνη της ελληνικής ομάδας των Horizon2020 προγραμμάτων – NEGOTIATE και Digi-Gen. Είναι, επίσης, μέλος των ομάδων του διεθνούς οργανισμού CMStatistics (Computational and Methodological Statistics): ISDA, Imprecision in Statistical Data Analysis και LVSEM, Latent Variable and Structural Equation Models.

Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα και οι δημοσιεύσεις της αφορούν κυρίως τη μελέτη πληθυσμιακών συστημάτων και τη δυναμική εξέλιξή τους στον χρόνο, με εφαρμογές στον χώρο της κοινωνικής κινητικότητας, της αγοράς εργασίας και της μετανάστευσης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός του κειμένου είναι η παρουσίαση των βασικών στοιχείων, μεθόδων και τεχνικών της ποσοτικής κοινωνικής έρευνας και η ανάδειξη των κύριων προβλημάτων που καλείται να επιλύσει ο κοινωνικός επιστήμονας που ασχολείται με τη διενέργεια ποσοτικών εμπειρικών κοινωνικών ερευνών. Ως ποσοτική κοινωνική έρευνα εννοούμε την κάθε οργανωμένη και μεθοδική δραστηριότητα συλλογής πληροφορίας για συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όλων ή κάποιων μονάδων ενός πληθυσμού, η οποία χρησιμοποιεί καλά καθορισμένες έννοιες, μεθόδους και διαδικασίες για την οργάνωση, ανάλυση και ερμηνεία των δεδομένων. Επιδίωξη του εργαστηρίου αποτελεί η παρουσίαση των βασικών σημείων της εμπειρικής ποσοτικής έρευνας, σημείων οντολογικών, επιστημολογικών, δεοντολογικών και μεθοδολογικών. Μία από τις πολυάριθμες εφαρμογές των μαθηματικών στον πραγματικό κόσμο είναι αυτή του σχεδιασμού και της υλοποίησης ποσοτικών κοινωνικών ερευνών και της χρήσης μαθηματικών και στατιστικών/υπολογιστικών εργαλείων για τη μέτρηση πολύπλοκων εννοιών και στάσεων. Κατά συνέπεια, η ποσοτική κοινωνική έρευνα ενσωματώνει συστηματικές εμπειρικές διερευνήσεις με τη χρήση επιστημονικών μεθόδων για την απάντηση σαφών ερευνητικών ερωτημάτων και αναφέρεται στη συστηματική εμπειρική διερεύνηση κοινωνικών φαινομένων, χρησιμοποιώντας στατιστικές, μαθηματικές ή/και υπολογιστικές τεχνικές. Η κατάλληλη μαθηματική μέτρηση των μεταβλητών της έρευνας είναι κεντρικής σημασίας για την ποσοτική έρευνα, καθώς παρέχει την απαραίτητη σύνδεση μεταξύ της εμπειρικής παρατήρησης και της μαθηματικής έκφρασης των ποσοτικών σχέσεων. Τα ποσοτικά δεδομένα, συνήθως αλλά όχι πάντα αριθμητικά, απαιτούν τη χρήση διαφόρων στατιστικών διαδικασιών ανάλυσης και ερμηνείας. Σκοπός του κειμένου είναι να παρουσιάσει τις δυσκολίες και τους περιορισμούς μιας τέτοιας προσπάθειας, ενώ παρέχονται και συγκεκριμένα παραδείγματα από την περιοχή της απασχόλησης.

Αρχικά παρουσιάζονται θεωρητικές προσεγγίσεις που αφορούν τη μέτρηση στις κοινωνικές επιστήμες. Έπειτα σκιαγραφούνται τα βασικά σημεία της ποσοτικής κοινωνικής έρευνας, εξετάζοντας ζητήματα που αφορούν τη δειγματοληπτική πρακτική αλλά και ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας. Στη συνέχεια χρησιμοποιείται μία από τις βασικότερες δειγματοληπτικές έρευνες μεγάλης έκτασης, η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, για να παρουσιαστούν ως παραδείγματα δύο βασικά ζητήματα: η μετάβαση από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας και ο υπολογισμός της πρώιμης εργασιακής επισφάλειας.

1.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Όταν ασχολούμαστε με την έρευνα στον πραγματικό κόσμο, είναι αναπόφευκτο να μην προκύψει κάποιου είδους θεωρητική συζήτηση σχετικά με το τι σημαίνει επιστημονικός τρόπος σκέψης σε αυτή την περιοχή και εάν κάποιος πρέπει να έχει αυτόν τον τρόπο σκέψης όταν διεξάγει κοινωνική έρευνα. Επομένως, το σημαντικό ερώτημα που προκύπτει είναι εάν υπάρχει ένα συγκεκριμένο σύνολο διαδικασιών, που αν ακολουθηθεί τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα είναι σίγουρο ότι θα είναι επιστημονικώς έγκυρα και αξιόπιστα. Γενικά, έχει γίνει μεγάλη προσπάθεια για να τεθεί η βάση ως προς το τι σημαίνει «επιστημονική μέθοδος» στην κοινωνική έρευνα. Είναι, ωστόσο, αποδεκτό ότι η εμπλοκή σε οποιοδήποτε είδος διερεύνησης που περιλαμβάνει άλλους ανθρώπους ή η ενασχόληση με οποιοδήποτε είδος μέτρησης στάσεων, αντιλήψεων ή/και συμπεριφορών που περιλαμβάνει άτομα, είναι ένα θέμα τόσο περίπλοκο και ταυτόχρονα ευαίσθητο, που για να καταστεί αποτελεσματικό και δεοντολογικό, ο ερευνητής θα πρέπει να έχει επίγνωση, ίσως και εκ των προτέρων, του τι ακριβώς πρέπει να υλοποιηθεί. Υπάρχουν καλά θεμελιωμένες αρχές και διαδικασίες, προκειμένου να διεξαχθεί μια μελέτη υψηλής ποιότητας, και ως εκ τούτου είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει αυτό που καλείται «επιστημονική στάση». Με τον όρο επιστημονική στάση εννοούμε ότι όταν διεξάγει κανείς μία κοινωνική έρευνα πρέπει να δρα συστηματικά, σκεπτικιστικά και ηθικά. Το συστηματικά αναφέρεται στο γεγονός ότι ο ερευνητής πρέπει να είναι ξεκάθαρος σχετικά με τη φύση των παρατηρήσεων που γίνονται, τις συνθήκες υπό τις οποίες γίνονται και τον ρόλο που διαδραματίζει ο ίδιος κατά τη διάρκειά τους. Σκεπτικιστικά σημαίνει ότι πρέπει να υποβάλλουμε τις ιδέες μας σε πιθανή αμφισβήτηση και ταυτόχρονα να εκθέτουμε τις παρατηρήσεις και τα συμπεράσματά μας σε διαρκή έλεγχο. Και, τέλος, ηθικά σημαίνει ότι τηρούμε απαρέγκλιτα έναν κώδικα δεοντολογίας και οπωσδήποτε λαμβάνουμε υπόψη όλους τους ηθικούς περιορισμούς που προκύπτουν βάσει των κανονισμών.

Η πιο καθιερωμένη επιστημονική άποψη που σχετίζεται με την ποσοτική κοινωνική έρευνα προέρχεται άμεσα από τη φιλοσοφική προσέγγιση του θετικισμού. Μία από τις βασικές παραδοχές του θετικισμού είναι ότι η επιστήμη βασίζεται κυρίως σε ποσοτικά δεδομένα, τα οποία προκύπτουν από τη χρήση αυστηρών κανόνων και διαδικασιών και διαφέρουν θεμελιωδώς από την κοινή λογική. Κατά συνέπεια, είναι επιθυμητή η μεταφορά των παραδοχών και των μεθόδων των φυσικών επιστημών στις κοινωνικές επιστήμες. Επιπλέον, η επιστήμη, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής, έχει ως κεντρικό της στοιχείο την ερμηνεία. Επομένως, επιδιώκεται η εύρεση σταθερών σχέσεων μεταξύ των παρατηρούμενων γεγονότων (ή μεταβλητών). Ωστόσο, όταν οι άνθρωποι είναι το επίκεντρο της μελέτης, και ειδικά όταν λαμβάνει χώρα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο στον πραγματικό κόσμο, οι «σταθερές σχέσεις» με τη στενή έννοια του όρου είναι σπάνιες ή αμφισβητήσιμες. Στην αντίθετη κατεύθυνση βρίσκεται ο σχετικισμός, που εν συντομία υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει αντικειμενική πραγματικότητα, ενώ, αντίθετα, οι μεταθετικιστές –η εξέλιξη των θετικιστών– πιστεύουν ότι υπάρχει μόνο μία πραγματικότητα, αλλά θεωρούν ότι μπορεί να γίνει γνωστή μόνο εν μέρει, με βάση τον υπολογισμό πιθανοτήτων, λόγω των περιορισμών του ερευνητή.

Μια παρόμοια προσέγγιση είναι ο κριτικός ρεαλισμός και, τέλος, ο κονστρουκτιβισμός, που συνδέεται άμεσα με την ποιοτική έρευνα. Η ποιοτική κοινωνική έρευνα είναι μια ερευνητική στρατηγική που συλλέγει δεδομένα που αφορούν τη φύση των γεγονότων που ερευνώνται, τα οποία δεδομένα τείνουν να είναι λέξεις και όχι αριθμοί. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η υιοθέτηση του ποσοτικού ή του ποιοτικού σχεδιασμού στην κοινωνική έρευνα εξαρτάται από τα ερευνητικά ερωτήματα και τις υποθέσεις, από την υποκείμενη φιλοσοφία της έρευνας, και τις προτιμήσεις ή/και τις δεξιότητες των εμπλεκόμενων ερευνητών.

Σύμφωνα με τον Robson (2011), με τον όρο διερεύνηση του πραγματικού κόσμου εννοούμε κάθε έρευνα για και με τους ανθρώπους που πραγματοποιείται εκτός των ασφαλών ορίων ενός εργαστηρίου. Η ανάγκη διερεύνησης του πραγματικού κόσμου υπό το πρίσμα του θετικισμού προκύπτει από τη συνειδητοποίηση ότι στις κοινωνικές επιστήμες δεν υπήρχε ισοδύναμη με την καλά ανεπτυγμένη, αποδεκτή και τεκμηριωμένη μέτρηση των φυσικών επιστημών. Είναι γεγονός ότι κάθε προσπάθεια καταγραφής ενός κοινωνικού φαινομένου ή προβλήματος συνδέεται με αόριστες έννοιες που πρέπει να μετρηθούν. Το βασικό ερώτημα που απασχολεί τους επιστήμονες αυτής της περιοχής είναι το αν είναι δυνατή η μεταφορά των παραδοχών και των μεθόδων από τις φυσικές στις κοινωνικές επιστήμες. Η διεξαγωγή δειγματοληπτικών κοινωνικών ερευνών είναι σύμφωνη με αυτή τη λογική.

Η δειγματοληπτική έρευνα είναι ποσοτική έρευνα που συνδέεται με τον προκαθορισμένο ερευνητικό σχεδιασμό. Το τεκμήριο της υψηλής ποιότητάς της είναι οι σαφείς προδιαγραφές, καθώς και η στήριξη σε δοκιμασμένα και ελεγμένα βήματα και διαδικασίες. Άρα, ένα πολύ ουσιαστικό μέρος του τι οι ερευνητές πρόκειται να κάνουν και πώς είναι προκαθορισμένο πριν προχωρήσουν στο κύριο μέρος της ερευνητικής μελέτης. Κατά τη διερεύνηση του πραγματικού κόσμου, οι δειγματοληπτικές έρευνες απαιτούν ένα καλά ανεπτυγμένο εννοιολογικό πλαίσιο ή θεωρία για να καθορίσουμε αυτό που αναζητούμε, και απαιτείται εκτεταμένη πιλοτική έρευνα για να προσδιοριστεί τι είναι εφικτό. Ως εκ τούτου, στο σύνολό της, μια έρευνα στον πραγματικό κόσμο πρέπει να ακολουθεί τυπικές διαδικασίες και μεθοδολογικά βήματα, και να διεξάγεται με συστηματικό τρόπο και σύμφωνα με ορισμένες αρχές με βάση τον ερευνητικό σχεδιασμό, ο οποίος είναι ο γενικός προσανατολισμός στη διεξαγωγή της κοινωνικής έρευνας. Οι Czaja & Blair (2005) ισχυρίζονται «ότι λίγες περιοχές των κοινωνικών επιστημών χρησιμοποιούνται ευρύτερα και εκτιμώνται περισσότερο από την κοινωνία από τις δειγματοληπτικές έρευνες». Όπως λοιπόν καταλαβαίνουμε και από τα παραπάνω, σημαντικά καθοριστικά ζητήματα που λαμβάνονται υπόψη κατά την επιλογή της ερευνητικής στρατηγικής μπορεί να είναι:

- Οντολογικά ζητήματα: Πώς βλέπει τον κόσμο ο ερευνητής και ποιες υποθέσεις κάνει για τη φύση του κόσμου και της πραγματικότητας.
- Επιστημολογικά ζητήματα: Οι υποθέσεις που κάνει για τον καλύτερο τρόπο διερεύνησης του κόσμου και της πραγματικότητας.

- Δεοντολογικά ζητήματα: Ηθικοί περιορισμοί που υπάρχουν και κανόνες δεοντολογίας που πρέπει να ακολουθηθούν.
- Μεθοδολογικά ζητήματα: Ο τρόπος με τον οποίο ομαδοποιούνται οι ερευνητικές τεχνικές για να δημιουργήσουν μια συνεκτική εικόνα.
- Μέθοδοι και τεχνικές: Τι πραγματικά υλοποιείται για να συλλεχθούν τα δεδομένα και να πραγματοποιηθεί η έρευνα.

Αυτές είναι οι βασικές αρχές που θα οδηγήσουν στην επιλογή του σχεδίου, το πώς απαντούν στη «μεγαλύτερη εικόνα» του ερευνητή για τον πραγματικό κόσμο και το πώς επιλέγει να τον διερευνήσει για να διασφαλιστεί ότι η μελέτη είναι αξιόπιστη και έγκυρη.

Αναφορικά με τα επιστημολογικά ζητήματα και τις δύο κύριες σχολές που οδηγούν στην ποσοτική ή την ποιοτική έρευνα αντίστοιχα (τον θετικισμό και τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό), μπορούμε να συνοψίσουμε τα εξής:

- Οι θετικιστές πιστεύουν ότι ο καλύτερος τρόπος για να εξερευνηθεί ο κόσμος είναι μέσω αντικειμενικών μεθόδων, όπως οι παρατηρήσεις. Ο θετικισμός ταιριάζει σε μια ρεαλιστική οντολογία, δηλαδή ότι ο κόσμος είναι «πραγματικός» και η επιστήμη προχωρά εξετάζοντάς τον και παρατηρώντας τον, ότι υπάρχει μία μόνο αλήθεια και ότι τα γεγονότα υπάρχουν και μπορούν να αποκαλυφθούν μέσω πειραμάτων.
- Οι κοινωνικοί κονστρουκτιβιστές πιστεύουν ότι η πραγματικότητα δεν υπάρχει από μόνη της. Αντίθετα, κατασκευάζεται και νοηματοδοτείται από τους ανθρώπους. Επομένως, η εστίαση είναι στα συναισθήματα, στις πεποιθήσεις και στις σκέψεις, ενώ τα κοινωνικά φαινόμενα αποτελούν κοινωνικές κατασκευές. Ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός ταιριάζει με τη σχετικιστική οντολογία, δηλαδή ότι οι επιστημονικοί νόμοι δημιουργούνται από τους ανθρώπους για να προσομοιώσουν την άποψή τους για την πραγματικότητα, ότι υπάρχουν πολλές αλήθειες και ότι τα γεγονότα εξαρτώνται από την άποψη του παρατηρητή.

Η διαφορετική επιστημολογική και η οντολογική θέση έχει προφανώς επίπτωση και στη μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί: οι ρεαλιστές τείνουν να έχουν θετικιστική προσέγγιση και άρα τείνουν να συλλέγουν ποσοτικά δεδομένα, ενώ οι σχετικιστές τείνουν να έχουν μια κονστρουκτιβιστική προσέγγιση και να συλλέγουν ποιοτικά δεδομένα. Στην πραγματικότητα, οι κοινωνικοί ερευνητές συχνά εναλλάσσουν μεθόδους χρησιμοποιώντας μεικτές μεθόδους και προσεγγίσεις.

Σημαντικός είναι επίσης και ο ρόλος του ερευνητή αλλά και του ερευνώμενου. Ο ερευνητής μπορεί να είναι είτε:

- Εμπλεκόμενος:
  - Οι κοινωνικοί κονστρουκτιβιστές προκρίνουν ότι ο ερευνητής είναι μέρος του κόσμου και επομένως επηρεάζει και επηρεάζεται από τα γεγονότα.
- Είτε αποστασιοποιημένος:
  - Σύνδεση με τη θετικιστική προσέγγιση που οδηγεί σε μια αποστασιοποιημένη στάση.

Είναι δεδομένο ότι η επιλογή οποιουδήποτε συγκεκριμένου ερευνητικού σχεδίου, από οντολογική και επιστημολογική άποψη αλλά και μεθοδολογική και στη συνέχεια η επιλογή των συγκεκριμένων μεθόδων και τεχνικών, περιλαμβάνει συμβιβασμούς. Προφανώς, όλες οι ερευνητικές πρακτικές έχουν δυνατά και αδύνατα σημεία. Η πιο σημαντική πτυχή στον σχεδιασμό της έρευνας είναι τα ερευνητικά ερωτήματα. Όποιες και αν είναι οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται, μαζί με τη βασική τους φιλοσοφία, πρέπει να απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν διατυπωθεί.

Η ποσοτική κοινωνική έρευνα είναι μια ερευνητική στρατηγική που προκρίνει την ποσοτικοποίηση στη συλλογή και την ανάλυση των κοινωνικών δεδομένων, περιλαμβάνει μια παραγωγική προσέγγιση της σχέσης μεταξύ θεωρίας και έρευνας (το κέντρο βάρους τίθεται στον έλεγχο της θεωρίας) και ενσωματώνει πρακτικές και νόρμες του μοντέλου των φυσικών επιστημών και του θετικισμού.

Οι περισσότεροι κοινωνικοί δείκτες που χρησιμοποιούνται από τους κοινωνικούς επιστήμονες είναι ουσιαστικά μαθηματικοί δείκτες που προκύπτουν από δειγματοληπτικές κοινωνικές έρευνες, συνήθως μεγάλης έκτασης, που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν τις συνθήκες που επικρατούν στην κοινωνία. Είναι απολύτως απαραίτητο να υπάρχει ποσοτική περιγραφή της τρέχουσας κατάστασης σε όλους τους τομείς όπου μπορεί να εφαρμοστεί ο κοινωνικός σχεδιασμός, διαδικασία που στοχεύει με ορθολογικό τρόπο στην επίλυση συγκεκριμένων ζητημάτων ή προβλημάτων και στην αποτελεσματική επίτευξη σαφώς καθορισμένων στόχων.

2.

Η ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Ως ποσοτική έρευνα μπορούμε να ορίσουμε κάθε δραστηριότητα με την οποία συλλέγονται, με τρόπο οργανωμένο και μεθοδικό, πληροφορίες για συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όλων ή μερικών μονάδων ενός πληθυσμού, χρησιμοποιώντας καλά καθορισμένες έννοιες, μεθόδους και διαδικασίες. Με τη βοήθεια της ποσοτικής έρευνας οι πληροφορίες οργανώνονται σε χρήσιμη και συνοπτική μορφή. Ο σχεδιασμός μιας δειγματοληπτικής ποσοτικής έρευνας αποτελεί έναν συνδυασμό αποφάσεων, θεωρητικών και μεθοδολογικών, αλλά και τεχνικών και οργανωτικών. Κάποια βασικά μεθοδολογικά προβλήματα στα οποία καλούμαστε να δώσουμε λύση είναι μεταξύ άλλων:

- Ο προσδιορισμός του υπό διερεύνηση πληθυσμού και ποια είναι η κάλυψη του πληθυσμού στην οποία στοχεύουμε (απογραφή, μερική κάλυψη κ.λπ.).
- Ποια είναι η πληροφορία που ζητάμε, δηλαδή ποια είναι τα ερευνητικά μας ερωτήματα και ποια δεδομένα θα ήταν απαραίτητα ώστε να απαντηθούν αυτά τα ερωτήματα;
- Ποια θα είναι η ερευνητική στρατηγική; Πώς θα συλλεχθεί αυτή η πληροφορία και πώς θα σχεδιαστεί το ερωτηματολόγιο (τι είδους ερωτηματολόγιο θα κατασκευάσουμε);
- Πώς θα οργανωθεί η επιτόπια έρευνα;
- Πώς θα καλύψουμε αποτελεσματικά όλα τα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας που σχετίζονται με την έρευνα;
- Πώς θα διευθετήσουμε τα πρακτικά ζητήματα τα οποία είναι σίγουρο πως θα προκύψουν;
- Πώς θα αντιμετωπίσουμε τα σφάλματα που θα προκύψουν από τις μετρήσεις;

Θα πρέπει επίσης να προετοιμάσουμε τα δεδομένα για την ανάλυση, να υλοποιήσουμε την ανάλυση των δεδομένων, να επεξεργαστούμε και να ερμηνεύσουμε τα αποτελέσματα, να εξαγάγουμε συμπεράσματα και να παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα της έρευνας.

2.1 Βασικά στοιχεία δειγματοληψίας

Οι σημαντικές αποφάσεις που αφορούν το είδος του δειγματοληπτικού σχεδιασμού που θα εφαρμοστεί σε μια κοινωνική έρευνα και αφορά το σχέδιο πιθανοτήτων με βάση το οποίο θα επιλεγούν οι στατιστικές μονάδες του υπό διερεύνηση πληθυσμού λαμβάνονται εξετάζοντας δύο καθοριστικούς παράγοντες: τι είναι θεωρητικά επιθυμητό (κυρίως την ακρίβεια που επιθυμούμε στα αποτελέσματά μας και το δικαίωμα της γενίκευσης) και το τι είναι στην πραγματικότητα εφικτό να γίνει (κυρίως με βάση το κόστος και τον χρόνο αλλά και πιθανών προβλημάτων, όπως είναι η ύπαρξη ή όχι δειγματοληπτικού πλαισίου).

Ο δειγματοληπτικός σχεδιασμός αποβλέπει στην επιλογή των δειγματοληπτικών μονάδων και καθορίζει προφανώς την ποιότητα της πληροφορίας στην οποία θα στηριχθεί ο έλεγχος των ερευνητικών υποθέσεων και το πλαίσιο στο οποίο οφείλουν να στηριχθούν η ερμηνεία των αποτελεσμάτων και τα συμπεράσματα της κοινωνικής έρευνας που διενεργήθηκε. Είναι φανερό ότι στην πράξη η δειγματοληπτική μονάδα μίας έρευνας μπορεί να διαφέρει από την ερευνώμενη μονάδα. Για παράδειγμα, στις έρευνες νοικοκυριών (όπως είναι η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού) ερευνώμενη μονάδα είναι το άτομο, ενώ δειγματοληπτική μονάδα είναι το νοικοκυριό. Τις περισσότερες φορές, ενώ ο πληθυσμός-στόχος και ο υπό διερεύνηση πληθυσμός ιδανικά θα έπρεπε να ταυτίζονται, αυτό δεν ισχύει στην πράξη. Για παράδειγμα, ενδέχεται σε μια έρευνα πληθυσμός-στόχος να είναι όλη η επικράτεια, αλλά στην πράξη να εξαιρείται ένας αριθμός πολύ μικρών δυσπρόσιτων νησιών, κάποια χωριά με ιδιαίτερα μικρό πληθυσμό ή περιοχές που κατοικούνται συγκεκριμένες εποχές τον χρόνο ή, γενικά, αραιοκατοικημένες περιοχές, ώστε να μειωθεί το κόστος διεξαγωγής της επιτόπιας έρευνας. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει αυτές οι εξαιρέσεις να καταγράφονται και να αναφέρονται ώστε να είναι απόλυτα σαφής η ακριβής διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στον πληθυσμό-στόχο και στον υπό διερεύνηση πληθυσμό. Επιπλέον, είναι συνηθισμένη πρακτική στις έρευνες μεγάλης έκτασης να εξαιρούνται άτομα τα οποία διαμένουν σε συλλογικές κατοικίες, δηλαδή σε νοσοκομεία, γηροκομεία, ξενοδοχεία, φυλακές, στρατώνες κ.ά. Για ευνόητους λόγους, δεν δύναται να συμπεριληφθούν άτομα που ανήκουν σε αυτό που αποκαλείται αθέατος πληθυσμός, όπως είναι για παράδειγμα οι άστεγοι.

2.1.1 Δειγματοληψία πιθανοτήτων

Σημαντικό σημείο ώστε να μπορούν τα αποτελέσματά μας να γενικεύονται στο σύνολο του πληθυσμού, που συνιστά και το ζητούμενο σε τέτοιου είδους έρευνες, αποτελεί η δειγματοληψία να είναι πιθανοθεωρητική και να ακολουθούνται οι αντίστοιχοι κανόνες. Η συνθήκη για την τυχαία δειγματοληψία, δηλαδή για την ύπαρξη τυχαίου δείγματος, αποτυπώνεται στον παρακάτω ορισμό.

ΟΡΙΣΜΟΣ 2.1: Το διακριτικό χαρακτηριστικό ενός δείγματος πιθανοτήτων είναι ότι κάθε άτομο/μονάδα του υπό διερεύνηση πληθυσμού πρέπει να έχει μια γνωστή πιθανότητα συμπερίληψής του στο δείγμα. Κατά συνέπεια, σε ένα

τυχαίο δείγμα γνωρίζουμε ότι όλοι οι συνδυασμοί ατόμων/μονάδων έχουν μια ίση πιθανότητα να εμφανιστούν στο δείγμα.

Τέσσερις είναι οι βασικοί τύποι δειγματοληψίας πιθανοτήτων που χρησιμοποιούνται στην ποσοτική κοινωνική έρευνα.

1. Απλή τυχαία δειγματοληψία

   Στην απλή τυχαία δειγματοληψία δεν πρέπει μόνο κάθε άτομο/μονάδα του υπό διερεύνηση πληθυσμού να έχει ίση πιθανότητα συμπερίληψης στο δείγμα, αλλά και όλοι οι συνδυασμοί ατόμων/μονάδων πρέπει να είναι ισοπίθανοι. Συνήθως, λαμβάνουμε δείγμα χωρίς επανατοποθέτηση και τότε το δείγμα ονομάζεται απλό τυχαίο δείγμα.

2. Συστηματική δειγματοληψία

   Στη συστηματική δειγματοληψία ακολουθούμε το δειγματοληπτικό πλαίσιο επιλέγοντας κάθε k άτομο/μονάδα, αρχίζοντας από μία τυχαία επιλεγμένη περίπτωση μεταξύ των πρώτων k ατόμων/μονάδων (η οποία ονομάζεται τυχαία αρχή).

3. Στρωματοποιημένη δειγματοληψία

   Σε ένα στρωματοποιημένο δείγμα πρέπει πρώτα να κατανείμουμε όλα τα άτομα/μονάδες του υπό διερεύνηση πληθυσμού σε κατηγορίες (strata) και μετά να επιλέξουμε ανεξάρτητα δείγματα από κάθε στρώμα. Είναι σημαντικό τα στρώματα να δημιουργούνται με τέτοιον τρόπο, ώστε κάθε άτομο/μονάδα να ανήκει σε ένα και μόνο ένα στρώμα. Στους πιο απλούς και συνήθεις τύπους στρωματοποιημένης δειγματοληψίας, σε κάθε strata επιλέγουμε ένα απλό τυχαίο ή συστηματικό δείγμα.

4. Δειγματοληψία συστάδων

   Πολλές φορές είναι χρήσιμο να διαιρέσουμε τον πληθυσμό σε έναν μεγάλο αριθμό από συστάδες (clusters), για παράδειγμα απογραφικές εκτάσεις, και να επιλέξουμε δείγμα μεταξύ των συστάδων. Μια τέτοια δειγματοληπτική μέθοδος ονομάζεται δειγματοληψία συστάδων και ο λόγος για τον οποίο είναι χρήσιμη είναι η μείωση του κόστους της συλλογής των δεδομένων. Στόχος λοιπόν είναι να επιλεγούν συστάδες που είναι μικρές αλλά όσο γίνεται πιο ετερογενείς για να μειωθεί το κόστος (π.χ. της σύνταξης δειγματοληπτικών πλαισίων και των μετακινήσεων που απαιτούνται για τις συνεντεύξεις).

Βασικά σφάλματα που μας απασχολούν είναι τα δειγματοληπτικά και τα μη δειγματοληπτικά σφάλματα. Ακόμα και στην περίπτωση που μια κοινωνική έρευνα έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις μιας καλής δειγματοληψίας, θα υπάρχουν πάντα σφάλματα τα οποία θα συνδέονται με τη δειγματοληψία, τα οποία καλούνται δειγματοληπτικά σφάλματα. Τα μη δειγματοληπτικά σφάλματα είναι όλα τα σφάλματα που δεν σχετίζονται με τη δειγματοληψία αλλά με την ίδια τη μέτρηση. Παραδείγματα αποτελούν τα σφάλματα αποκρίσεων

(λάθος στις τιμές των μεταβλητών), αλλά και σφάλματα μη απόκρισης, δηλαδή η αποτυχία να συλλέξουμε δεδομένα από μερικά άτομα του δείγματος. Αυτό μπορεί να προκύψει είτε στην περίπτωση της συνολικής μη απόκρισης (ο ερωτώμενος αρνείται να δώσει συνέντευξη ή δεν βρίσκεται στο σπίτι ή δεν μπορεί να εντοπιστεί ή υπάρχει ανικανότητα συμμετοχής του για λόγους υγείας) είτε στην περίπτωση της μερικής μη απόκρισης (η άρνηση να απαντηθούν μερικές ερωτήσεις της έρευνας όταν δεν γνωρίζουν οι ερωτώμενοι τις απαντήσεις ή υπεκφεύγουν ή δεν απαντούν για διάφορους άλλους λόγους).

Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις στις οποίες δεν είναι εφικτή η δειγματοληψία πιθανοτήτων (π.χ. στην περίπτωση που δεν υπάρχει δειγματοληπτικό πλαίσιο) ή δεν είναι η καταλληλότερη μέθοδος δεδομένου του κόστους (π.χ. σε μια διερευνητική μελέτη, όπου ο βασικός στόχος είναι η σε βάθος μελέτη κάποιου φαινομένου). Στις περιπτώσεις αυτές οδηγούμαστε σε μη τυχαία δειγματοληψία, όπου το βασικότερο πρόβλημα είναι ότι δεν μπορούμε να λάβουμε έγκυρη εκτίμηση των κινδύνων των σφαλμάτων μας και άρα δεν μπορούμε να γενικεύσουμε τα αποτελέσματά μας στο σύνολο του πληθυσμού.

2.2 Βασικά ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας

Όταν φτάνουμε στην ανάλυση των δεδομένων, έχουμε ήδη ολοκληρώσει ένα σημαντικό κομμάτι των απαιτούμενων εργασιών. Είναι σίγουρο ότι έχουμε επιλύσει τα σχετικά ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας και πάρει τις απαιτούμενες άδειες από τους αρμόδιους φορείς για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας.

Πιθανά ζητήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι απαγορευτικά θέματα, όπως τα παρακάτω:

- Η εμπλοκή ανθρώπων χωρίς τη γνώση ή τη συγκατάθεσή τους
- Ο καταναγκασμός τους σε συμμετοχή
- Η απόκρυψη πληροφοριών σχετικά με την αληθινή φύση της έρευνας
- Η παρακίνηση των συμμετεχόντων να διαπράξουν ενέργειες που μειώνουν την αυτοεκτίμησή τους
- Η εξαπάτηση του συμμετέχοντος με οποιονδήποτε τρόπο
- Η έκθεση των συμμετεχόντων σε φυσικό ή ψυχολογικό άγχος
- Η παραβίαση της ιδιωτικής τους ζωής
- Η απόκρυψη του οφέλους από κάποιους συμμετέχοντες
- Η αντιμετώπιση των συμμετεχόντων με άδικα μέσα ή/και χωρίς σεβασμό.

Οι κατηγορίες ζητημάτων ηθικής και δεοντολογίας που προκύπτουν στις κοινωνικές έρευνες είναι πιθανό να εμπίπτουν σε μία από τις παρακάτω κατηγορίες:

- **Προστασία προσωπικών δεδομένων** (POPD: PROTECTION OF PERSONAL DATA)

  Η κατηγορία αυτή αναφέρεται στις διαδικασίες που ακολουθούνται για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Αρχικά πρέπει να αξιολογηθούν οι κίνδυνοι που σχετίζονται με ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας και αφορούν τις δραστηριότητες της επεξεργασίας δεδομένων της έρευνας. Με βάση το Άρθρο 29 της ομάδας εργασίας της ΕΕ και τις δημοσιευμένες κατευθυντήριες γραμμές για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, αυξημένος κίνδυνος είναι πιθανό να υπάρχει στις παρακάτω περιπτώσεις:

  1. Αξιολόγηση ή μοριοδότηση
  2. Αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων με νομική ή παρόμοια σημαντική ισχύ
  3. Συστηματική παρακολούθηση
  4. Ευαίσθητα δεδομένα ή δεδομένα άκρως προσωπικού χαρακτήρα
  5. Δεδομένα που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε μεγάλη κλίμακα
  6. Αντιστοίχιση ή συνδυασμός/συνένωση συνόλων δεδομένων
  7. Δεδομένα που αφορούν ευάλωτα υποκείμενα
  8. Καινοτόμος χρήση ή εφαρμογή νέων τεχνολογικών ή οργανωτικών λύσεων
  9. Αποτροπή των υποκειμένων από την άσκηση δικαιώματος ή τη χρήση μιας υπηρεσίας ή σύμβασης.

Επιπλέον, ως μέρος του σχεδίου διαχείρισης των δεδομένων πρέπει να περιγραφούν οι τεχνικές και οργανωτικές διαδικασίες και τα μέτρα ασφαλείας που θα εφαρμοστούν για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των συμμετεχόντων στην έρευνα, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο θα αποτραπεί η μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα ή στον εξοπλισμό που θα χρησιμοποιηθεί για την επεξεργασία των δεδομένων.

- **Μεταφορά δεδομένων από χώρες της ΕΕ σε NON-EU χώρες** (NEC)

  Η κατηγορία αυτή αφορά ιδιαίτερα τις διακρατικές έρευνες και αναφέρεται στις πληροφορίες που πρέπει να παρέχουμε σχετικά με το υλικό, συμπεριλαμβανομένων των προσωπικών δεδομένων, που είτε θα εισαχθούν είτε θα εξαχθούν από και προς την ΕΕ.

- **Θέματα συμμετεχόντων στην έρευνα** (H: HUMAN)

  Η κατηγορία αυτή αναφέρεται στις πληροφορίες που πρέπει να παρέχουμε σχετικά με τους συμμετέχοντες, τις διαδικασίες πρόσληψης (π.χ. των συνεντευκτών), τις υπογεγραμμένες ενημερωμένες φόρμες συγκατάθεσης, τις διαδικασίες διασφάλισης προστασίας τα δικαιώματα των συμμετεχόντων, όπως είναι για παράδειγμα το δικαίωμα απόσυρσης από την έρευνα κ.ά.).

Θα πρέπει επιπλέον να μπορούμε να τεκμηριώσουμε ότι όλα τα δεδομένα που σκοπεύουμε να συλλέξουμε σχετίζονται με την έρευνα που διενεργούμε και περιορίζονται στους σκοπούς της έρευνας (σύμφωνα με την αρχή της «ελαχιστοποίησης δεδομένων»).

ΟΡΙΣΜΟΣ 2.2: Η αρχή της «ελαχιστοποίησης δεδομένων» αναφέρει ότι δεν συλλέγουμε δεδομένα που δεν είναι απολύτως απαραίτητα για την ολοκλήρωση της τρέχουσας μελέτης.

Σε περίπτωση περαιτέρω επεξεργασίας δεδομένων που έχουν συλλεχθεί από τρίτους, θα πρέπει να υποβληθεί ρητή επιβεβαίωση ότι έχουμε νόμιμο δικαίωμα για την επεξεργασία των δεδομένων και ότι υπάρχουν τα κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των υποκειμένων. Το άρθρο 6 του κανονισμού για την προστασία δεδομένων (GDPR) για τη νομιμότητα της επεξεργασίας ορίζει ότι τα προσωπικά δεδομένα μπορούν να υποβληθούν σε νόμιμη επεξεργασία μόνο με συγκεκριμένο νόμιμο δικαίωμα. Αυτή η νομική βάση καθορίζεται από τη συλλογή πρωτογενών δεδομένων.

ΟΡΙΣΜΟΣ 2.3: Η επεξεργασία είναι νόμιμη μόνο εάν και στον βαθμό στον οποίο ισχύει *τουλάχιστον ένα από τα ακόλουθα:*

1. το υποκείμενο έχει δώσει τη συγκατάθεσή του για την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων για έναν ή περισσότερους συγκεκριμένους σκοπούς,

2. η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εκτέλεση μιας σύμβασης στην οποία είναι συμβαλλόμενο μέρος το υποκείμενο ή για τη λήψη μέτρων κατόπιν αιτήματος του υποκειμένου πριν από τη σύναψη σύμβασης,

3. η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τη συμμόρφωση με νομική υποχρέωση στην οποία υπόκειται ο υπεύθυνος επεξεργασίας,

4. η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την προστασία των ζωτικών συμφερόντων του υποκειμένου ή άλλου φυσικού προσώπου,

5. η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εκτέλεση καθήκοντος που εκτελείται προς το δημόσιο συμφέρον ή την άσκηση επίσημης εξουσίας που έχει ανατεθεί στον υπεύθυνο επεξεργασίας,

6. η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τους σκοπούς των έννομων συμφερόντων που επιδιώκονται από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή από τρίτο μέρος, εκτός εάν αυτά τα συμφέροντα υπερισχύουν των συμφερόντων ή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών του υποκειμένου από το οποίο θα συλλεχθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που απαιτούν προστασία, ιδίως όταν τα υποκείμενα είναι ανήλικα.

Θα πρέπει να παρέχουμε πληροφορίες για όλες τις κατηγορίες δεδομένων που θα συλλεχθούν και για τις διαδικασίες εύρεσης των συμμετεχόντων. Επιπλέον, θα πρέπει να απαντήσουμε σχετικά με το τι σκοπεύουμε να κάνουμε με τα συμπωματικά ευρήματα (incidental findings) και το πώς σκοπεύουμε να χειριστούμε την περίπτωση ενός τέτοιου ευρήματος.

ΟΡΙΣΜΟΣ 2.4: Ως συμπτωματικό εύρημα θεωρείται «ένα εύρημα που αφορά μεμονωμένο συμμετέχοντα στην έρευνα που έχει δυνητική σημασία για την υγεία και ανακαλύπτεται κατά τη διεξαγωγή της έρευνας αλλά είναι πέρα από τους στόχους της συγκεκριμένης μελέτης. Αυτό σημαίνει ότι τα συμπωματικά ευρήματα μπορούν να βρίσκονται σε μεταβλητές που δεν υπόκεινται άμεσα σε μελέτη και μπορεί να μην προβλέπονται στο ερευνητικό πρωτόκολλο» (Wolf et al., 2008).

2.3 Εφαρμογές – Χρήση της έρευνας εργατικού δυναμικού για την επίλυση ζητημάτων απασχόλησης

2.3.1 Η μέτρηση της μετάβασης από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας

Σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τις συνθήκες αγοράς εργασίας και τους αντίστοιχους δείκτες προέρχονται από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της EUROSTAT (EU-LFS). Η EU-LFS είναι μια ευρωπαϊκή δειγματοληπτική έρευνα που διεξάγεται από το 1998 σε ετήσια βάση και υλοποιείται στην Ελλάδα από την ΕΛΣΤΑΤ. Παρέχει λεπτομερείς πληροφορίες για τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας και τις συνθήκες εργασίας και καθιστά δυνατή την πολυπαραγοντική ανάλυση με βάση πολλά κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά, ενώ κοινές αρχές και κατευθυντήριες γραμμές χρησιμοποιούνται σε όλες τις χώρες για τη διασφάλιση της συγκρισιμότητας μεταξύ των χωρών. Τα δεδομένα που συλλέγονται είναι απαραίτητα τόσο για τη χάραξη πολιτικής σε διάφορους τομείς όσο και για επιστημονική χρήση (έρευνα για τις συνθήκες της αγοράς εργασίας, για τη διάρκεια της ανεργίας κ.λπ.). Η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού διενεργείται τέσσερις φορές τον χρόνο (ανά τρίμηνο) και ερευνώμενη μονάδα είναι το νοικοκυριό και τα μέλη του. Βασικός σκοπός της είναι η κατανομή του πληθυσμού του εργατικού δυναμικού (15+) σε τρεις πλήρως διακριτές ομάδες –απασχολούμενοι, άνεργοι και οικονομικά μη ενεργοί– ώστε να συλλεχθούν πρόσθετες πληροφορίες που αφορούν δημογραφικά χαρακτηριστικά, χαρακτηριστικά της κύριας εργασίας, ύπαρξη και χαρακτηριστικά δεύτερης εργασίας, το ανώτερο εκπαιδευτικό επίπεδο που έχουν ολοκληρώσει οι συμμετέχοντες, τη συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες, προηγούμενη εργασιακή εμπειρία και αναζήτηση εργασίας κ.ά. Η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού χρησιμοποιεί τις διεθνείς ταξινομήσεις για λόγους συγκρισιμότητας (π.χ. τις ταξινομήσεις της οικονομικής δραστηριότητας, των επαγγελμάτων,

του εκπαιδευτικού επιπέδου, του αντικειμένου των σπουδών κ.λπ.). Επιπλέον, χρησιμοποιεί τους διεθνείς ορισμούς, όπως οι παρακάτω (με βάση τους ορισμούς του ILO).

- *Απασχολούμενοι* είναι τα άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω τα οποία την εβδομάδα αναφοράς είτε εργάστηκαν έστω και μία ώρα με σκοπό την αμοιβή η το κέρδος είτε εργάστηκαν –χωρίς αμοιβή– στην οικογενειακή επιχείρηση είτε δεν εργάστηκαν αλλά είχαν μια εργασία η επιχείρηση από την οποία απουσίαζαν προσωρινά (λόγω ασθένειας, άδειας κ.λπ.).

- *Άνεργοι* είναι τα άτομα ηλικίας 15-74 ετών που ήταν χωρίς εργασία την εβδομάδα αναφοράς (δηλαδή δεν θεωρούνται απασχολούμενοι σύμφωνα με τον προηγούμενο ορισμό), ήταν άμεσα διαθέσιμοι για εργασία και είτε αναζητούσαν ενεργά εργασία τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες είτε είχαν βρει μια εργασία που θα αναλάμβαναν μέσα στους επομένους τρεις μήνες.

- *Οικονομικά ανενεργοί* είναι τα άτομα που δεν χαρακτηρίζονται ούτε ως απασχολούμενοι ούτε ως άνεργοι.

- *Αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό* είναι τα άτομα που εργάζονται στην επιχείρησή τους η ως ελεύθεροι επαγγελματίες με σκοπό το κέρδος και απασχολούν τουλάχιστον ένα άτομο. Αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό είναι τα άτομα που εργάζονται στην επιχείρησή τους η ως ελεύθεροι επαγγελματίες με σκοπό το κέρδος και δεν απασχολούν άτομα.

- *Μισθωτοί* είναι τα άτομα που εργάζονται για κάποιον εργοδότη είτε στον δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα και αποζημιώνονται υπό μορφή μισθού, ημερομισθίου, αμοιβών, εφάπαξ καταβολής, πληρωμής ανάλογα με το αποτέλεσμα, ή πληρωμής σε είδος.

Λόγω της ιδιαίτερα πλούσιας πληροφορίας που συλλέγεται μέσω της έρευνας, είναι δυνατό να μελετηθούν και να εκτιμηθούν πολύπλοκα ζητήματα που αφορούν την απασχόληση. Για παράδειγμα, ζητείται από τα άτομα να συμπληρώσουν την «τρέχουσα κατάσταση απασχόλησής τους τη στιγμή της έρευνας» (η αντίστοιχη μεταβλητή είναι η MAINSTAT) και την «κατάσταση απασχόλησής τους έναν χρόνο πριν από την έρευνα» (η αντίστοιχη μεταβλητή είναι η WSTAT1Y). Αυτές οι δύο μεταβλητές χρησιμοποιήθηκαν στις μελέτες προκειμένου να εκτιμηθούν οι πιθανότητες μετάβασης μεταξύ των καταστάσεων απασχόλησης. Η μεταβλητή MAINSTAT εισήχθη στην έρευνα EU-LFS για να δώσει την άποψη του ατόμου για την κύρια εργασιακή του κατάσταση. Στην EU-LFS, οι καταστάσεις απασχόλησης ανάμεσα στις οποίες μπορεί να επιλέξει το άτομο όταν του ζητηθεί η κύρια κατάσταση απασχόλησής του κατά τη στιγμή της έρευνας και η κύρια κατάσταση ένα χρόνο πριν από την έρευνα είναι οι ακόλουθες:

1. Εργάζεται, συμπεριλαμβανομένης της μη αμειβόμενης εργασίας σε οικογενειακή επιχείρηση, συμπεριλαμβανομένης της μαθητείας ή της αμειβόμενης πρακτικής άσκησης κ.λπ.
2. Είναι άνεργος
3. Είναι μαθητής, φοιτητής, σε μετεκπαίδευση ή σε απλήρωτη εργασιακή εμπειρία
4. Είναι σε συνταξιοδότηση ή πρόωρη συνταξιοδότηση ή έχει εγκαταλείψει την επιχείρηση
5. Έχει μόνιμη αναπηρία
6. Βρίσκεται σε υποχρεωτική στρατιωτική θητεία
7. Εκπληρώνει οικιακά καθήκοντα
8. Άλλο ανενεργό άτομο

Το Σχήμα 1 απεικονίζει τις μεταβάσεις ανάμεσα στις καταστάσεις απασχόλησης όπως παρουσιάζονται παραπάνω.

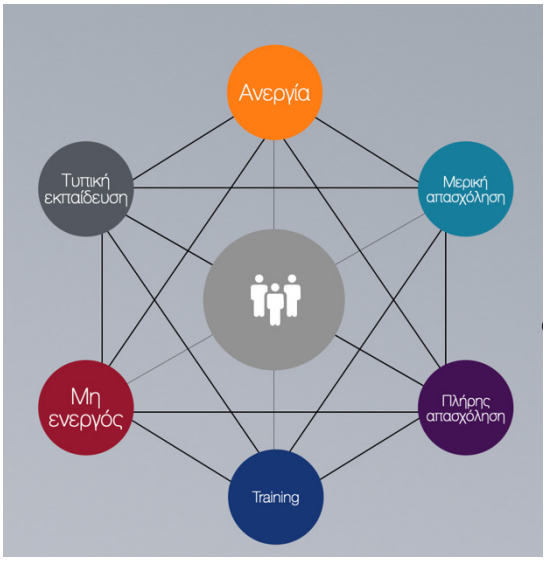

Σχήμα 1. Μεταβάσεις μεταξύ των καταστάσεων απασχόλησης

Εάν συνδυαστούν, αυτές οι κατηγορίες αντικατοπτρίζουν τις ακόλουθες καταστάσεις (Σχήμα 2):

1. Απασχόληση (που αντιστοιχεί στην πρώτη κατηγορία)
2. Ανεργία (αντίστοιχη της δεύτερης κατηγορίας)
3. Εκπαίδευση ή κατάρτιση (αντίστοιχη της τρίτης κατηγορίας)
4. Οικονομικά ανενεργός (αντίστοιχη της 5ης, 6ης, 7ης και 8ης κατηγορίας).

Σχήμα 2. Συνένωση κατηγοριών και μεταβάσεις μεταξύ καταστάσεων απασχόλησης

Σύμφωνα με τις εκτιμώμενες ροές και τα πρωτογενή δεδομένα που λαμβάνονται από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, είναι δυνατόν να εκτιμηθούν οι αντίστοιχες πιθανότητες μετάβασης μεταξύ των τεσσάρων καταστάσεων (Σχήμα 3).

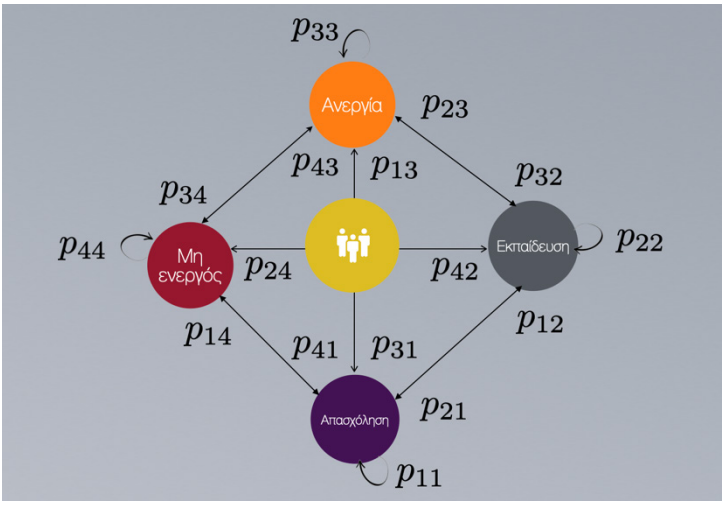

Σχήμα 3. Πιθανότητες μετάβασης μεταξύ των καταστάσεων απασχόλησης

Το Σχήμα 4 παρουσιάζει την εξέλιξη των πιθανοτήτων μετάβασης από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας κατά τα χρόνια της κρίσης χρησιμοποιώντας τη θεωρία των μη ομογενών Μαρκοβιανών συστημάτων μεταξύ άλλων) και πρωτογενή δεδομένα από την EU-LFS.

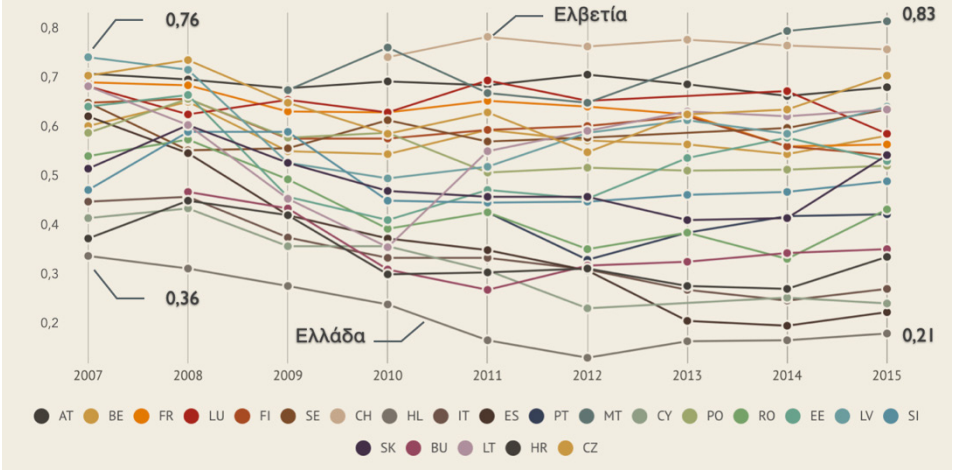

Σχήμα 4: Πιθανότητες μετάβασης από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας, EU-LFS, 2007-2015

Κάθε γραμμή αντιστοιχεί σε διαφορετική χώρα και είναι προφανές ότι υπάρχει μια σημαντική απόκλιση μεταξύ των πιθανοτήτων μετάβασης των ατόμων από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας μεταξύ των κρατών μελών. Ανεξάρτητα από το ποια γραμμή ανήκει σε ποια χώρα, μπορούμε ξεκάθαρα να δούμε ότι το 2007 σε όλες τις χώρες οι πιθανότητες μετάβασης από την εκπαίδευση στην εργασία κυμαίνονταν μεταξύ 0,36 και 0,76. Το 2015 οι αντίστοιχες πιθανότητες έλαβαν τιμές μεταξύ 0,21 και 0,83, αποδεικνύοντας ότι η κρίση έφερε αποκλίσεις στο συγκεκριμένο θέμα.

Η εξέλιξη των μέσων πιθανοτήτων μετάβασης από την εκπαίδευση στην εργασία για τις ευρωπαϊκές χώρες παρουσιάζεται στο Σχήμα 5. Είναι προφανές ότι οι μέσες πιθανότητες μετάβασης μειώθηκαν κατά περίπου 10% μονάδες κατά τα χρόνια της κρίσης.

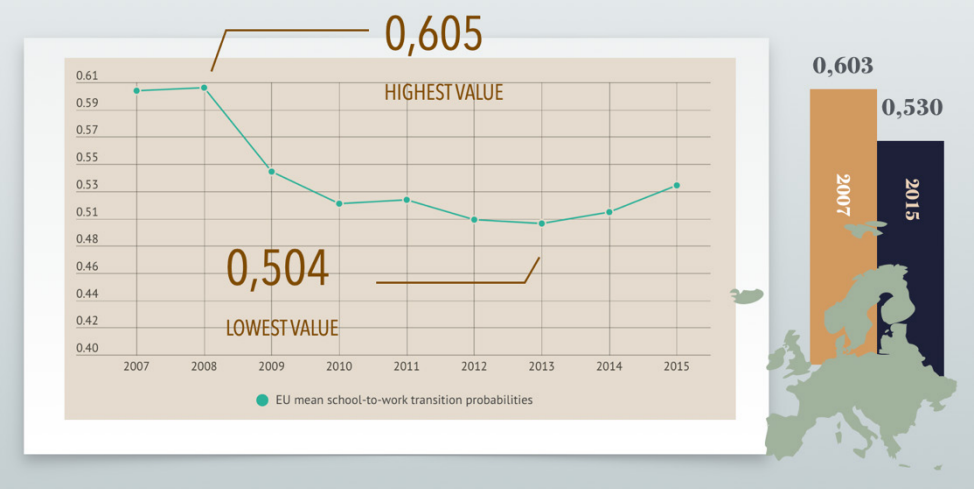

Σχήμα 5. Μέσες πιθανότητες μετάβασης από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας, EU-LFS, 2007-2015

2.3.2 Η μέτρηση της εργασιακής επισφάλειας

Η μέτρηση της πρώιμης εργασιακής επισφάλειας και του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας είναι ευρέως αποδεκτό ότι αποτελεί εξαιρετικά πολύπλοκο ζήτημα. Στη βιβλιογραφία υπάρχει εκτεταμένη συζήτηση για τον ορισμό της εργασιακής επισφάλειας και τις δυνατότητες που υπάρχουν για να μετρηθεί. Το ζητούμενο λοιπόν είναι να εξεταστούν οι μέθοδοι για τη μέτρηση και τη διερεύνηση της επισφάλειας με εμπειρικά κοινωνικά δεδομένα, με σκοπό την ποσοτικοποίηση της εργασιακής επισφάλειας.

Η μελέτη που θα παρουσιαστεί στη συνέχεια χρησιμοποιεί πρωτογενή δεδομένα που προέρχονται από την EU-LFS για την Ελλάδα. Σχεδόν 240.000 άτομα συμμετείχαν με συνέντευξη το 2018 στο πλαίσιο αυτής της έρευνας στην Ελλάδα. Προφανώς, μόνο όσοι εργάζονται συμπεριλήφθηκαν στη μελέτη της εργασιακής επισφάλειας, οι οποίοι αποτελούν το 41,9% του δείγματος.

Αν κάποιος θέλει να ποσοτικοποιήσει την εργασιακή επισφάλεια, θα πρέπει πρώτα να ασχοληθεί με ζητήματα που αφορούν τον ορισμό και την εννοιολόγησή της. Ανεξάρτητα από την απουσία ενός κοινά αποδεκτού ορισμού, η εννοιολόγηση της επισφάλειας είναι ένα σημαντικό ζήτημα σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Το 2017, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποδέχτηκε ψήφισμα σχετικά με τις συνθήκες εργασίας και την επισφαλή απασχόληση. Το ψήφισμα ορίζει την επισφαλή απασχόληση ως «απασχόληση που δεν συμμορφώνεται με τα κοινοτικά, διεθνή και εθνικά πρότυπα και νόμους ή/και δεν παρέχει επαρκείς πόρους για μια αξιοπρεπή ζωή ή επαρκή κοινωνική προστασία». Στο ίδιο πνεύμα, ο Olsthoorn (2014) όρισε την επισφαλή απασχόληση ως επισφαλείς θέσεις εργασίας που καταλαμβάνονται από ευάλωτους εργαζομένους, οι οποίοι έχουν περιορισμένα δικαιώματα εισοδηματικής στήριξης όταν, για παράδειγμα, μείνουν άνεργοι. Σε πρόσφατη έρευνα (Symeonaki et al., 2023) βελτιώθηκε αυτή η εννοιολόγηση χρησιμοποιώντας τη θεωρία συνόλων, όπου θα έλεγε κανείς ότι επισφαλείς εργαζόμενοι είναι εκείνοι που ανήκουν στην τομή του συνόλου της ανασφαλούς εργασίας, των ανεπαρκών πόρων και των ανεπαρκών δικαιωμάτων κοινωνικής πρόνοιας (Σχήμα 6).

Σχήμα 6. Η επισφαλής απασχόληση ως η τομή του συνόλου των ατόμων με ανασφαλή εργασία, με ανεπαρκείς πόρους και ανεπαρκή δικαιώματα κοινωνικής πρόνοιας

Το ζητούμενο είναι να εντοπιστούν οι κατάλληλες μεταβλητές, εφόσον υπάρχουν, που συνδέονται με τον τομέα της ανασφαλούς εργασίας (για παράδειγμα, η μερική ή/και προσωρινή απασχόληση, ιδιαίτερα ακούσιου χαρακτήρα, ή εργασία πολύ περιορισμένης διάρκειας). Άλλα αντικειμενικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με την εισοδηματική ανεπάρκεια αφορούν το χαμηλό εισόδημα και την έλλειψη συμπληρωματικών πόρων. Επιπλέον, εξετάζεται η απουσία ασφάλισης υγείας και κοινωνικής ασφάλισης (Σχήμα 7).

Σχήμα 7. Χαρακτηριστικά εργασιακής επισφάλειας ανά τομέα

Αναλυτικότερα το Σχήμα 8 εξηγεί τις συγκεκριμένες μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στην EU-LFS και τις αντίστοιχες τιμές τους.

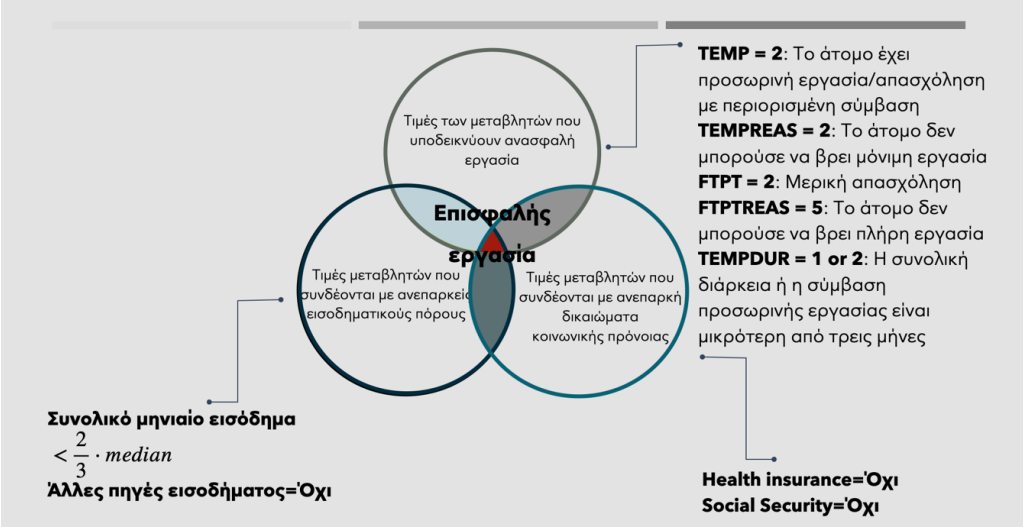

Σχήμα 8. Διάγραμμα Venn της επισφαλούς απασχόλησης με τη χρήση των δεδομένων EU-LFS

Από πρακτική άποψη, η συγκεκριμένη μεθοδολογία παρέχει έναν σαφή τρόπο για τον εντοπισμό διαφορετικών επιπέδων εργασιακής επισφάλειας στην Ευρώπη χρησιμοποιώντας πρωτογενή δεδομένα που προέρχονται από μια ευρέως χρησιμοποιούμενη δειγματοληπτική έρευνα μεγάλης κλίμακας, την EU-LFS. Κοινοί ορισμοί, ερωτήσεις και μεταβλητές εξασφαλίζουν ότι η προτεινόμενη μεθοδολογία μπορεί να αναπαραχθεί στις 35 χώρες που συμμετέχουν στην EU-LFS. Λόγω της χρήσης τυχαίου δείγματος στην έρευνα, επιτρέπεται η αξιόπιστη εξαγωγή συμπερασμάτων για ολόκληρο τον πληθυσμό. Θα μπορούσαμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι τα ποσοστά των απασχολούμενων ατόμων που ανήκουν σε διαφορετικά επίπεδα επισφάλειας στην Ελλάδα είναι για το επίπεδο 1 (ασθενής επισφάλεια) 27,9%, για το επίπεδο 2, 14,3%, για το επίπεδο 3, 4,3% και για το επίπεδο 4, της ισχυρής επισφάλειας, 0,8%. Η προτεινόμενη τυπολογία τεσσάρων επιπέδων στοχεύει στην αποτύπωση αυτού που περιγράφεται στους Norbäck & Styhre (2021) ως το φάσμα της επισφάλειας ή της επισφάλειας σε διαφορετικούς βαθμούς.

3.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης της Ολομέλειας που ακολούθησε την εισήγηση στον «Κύκλο διαδικτυακών θεματικών εργαστηρίων» στις 14 Ιουνίου 2023, αναπτύχθηκαν προβληματισμοί στα παρακάτω ενδιαφέροντα θέματα σε μια συζήτηση που κινήθηκε σε δύο άξονες: έναν θεωρητικό και έναν άξονα που αφορούσε κυρίως στην υλοποίηση των ποσοτικών κοινωνικών ερευνών.

Στον θεωρητικό άξονα εξετάστηκαν περαιτέρω οντολογικά και επιστημολογικά ζητήματα που αφορούν την οριοθέτηση διαφορετικών σχολών και τον βαθμό στον οποίο αυτά τα όρια είναι αυστηρά. Επιπλέον, διερευνήθηκε η αντικειμενικότητα των παρατηρήσεων που κάνει ο ερευνητής και ο βαθμός στον οποίο η αποκάλυψη των «γεγονότων» και της «αλήθειας» μέσω της παρατήρησης είναι απόλυτα υλοποιήσιμη στην πράξη. Συζητήθηκε το επιχείρημα του ρεαλισμού που υποθέτει ότι ο κόσμος είναι εγγενώς «πραγματικός» και η επιστημονική πρόοδος επιτυγχάνεται με την ενδελεχή εξέταση και παρατήρησή του. Η σταθερότητα αυτού του επιχειρήματος εξαρτάται από διάφορες οπτικές και φιλοσοφικές θέσεις με τον ρεαλισμό να ευθυγραμμίζεται με τη θεμελιώδη υπόθεση ότι ο εξωτερικός κόσμος υπάρχει ανεξάρτητα από τις αντιλήψεις μας. Στον Πίνακα 1 αποτυπώνονται οι κύριες βασικές σχολές σε ζητήματα οντολογικά, τα κύρια σημεία τους και η τοποθέτησή τους σε σχέση με την αλήθεια και τα γεγονότα.

Πίνακας 1. Βασικές σχολές σε ζητήματα οντολογικά, κύρια σημεία και τοποθέτηση σχετικά με την αλήθεια και τα γεγονότα.

Οντολογία	Ρεαλισμός	Κριτικός ρεαλισμός	Σχετικισμός	Νομιναλισμός
Κύριο σημείο	Ο κόσμος είναι «πραγματικός» και η επιστήμη προχωρά εξετάζοντάς τον και παρατηρώντας τον	Ο κόσμος είναι πραγματικός, αλλά είναι σχεδόν αδύνατο να τον εξετάσουμε άμεσα	Οι επιστημονικοί νόμοι δημιουργούνται από τους ανθρώπους για να προσομοιώσουν την άποψή τους για την πραγματικότητα	Η πραγματικότητα δημιουργείται εξ ολοκλήρου από τους ανθρώπους και δεν υπάρχει εξωτερική «αλήθεια»
Σχετικά με την αλήθεια	Υπάρχει μια μόνο αλήθεια	Η αλήθεια υπάρχει, αλλά είναι δυσδιάκριτη	Υπάρχουν πολλές αλήθειες	Δεν υπάρχει αλήθεια
Σχετικά με τα γεγονότα	Τα γεγονότα υπάρχουν και μπορούν να αποκαλυφθούν μέσω πειραμάτων	Τα γεγονότα είναι συγκεκριμένα, αλλά δεν μπορούν πάντα να αποκαλυφθούν	Τα γεγονότα εξαρτώνται από την άποψη του παρατηρητή	Τα γεγονότα είναι ανθρώπινα δημιουργήματα

Συζητήθηκε επίσης η σχέση και η αλληλεπίδραση μεταξύ ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας εξερευνώντας τη δυνατότητα των μεικτών μεθόδων να αποτελέσουν μια ολιστική προσέγγιση στην κοινωνική έρευνα. Είναι γεγονός ότι στη σύγχρονη εποχή όπου έχουν πολλαπλασιαστεί ιδιαίτερα τα μέσα που διαθέτουμε για να συλλέγουμε κοινωνικά δεδομένα με σκοπό την κατανόηση πολύπλοκων και συνεχώς μεταβαλλόμενων κοινωνικών φαινομένων, κοινωνικών αλλαγών και συμπεριφορών, η αντιπαλότητα μεταξύ των κοινωνικών επιστημόνων της ποσοτικής και ποιοτικής σχολής έχει παρέλθει. Αυξανόμενη προσοχή λαμβάνουν οι μεικτές μέθοδοι ιδιαίτερα ύστερα από τη δημοσίευση του βιβλίου των Tashakkori και Teddlie, *Mixed Methodology: Combining Qualitative and Quantitative Approaches* το 1998. Η χρησιμοποίηση μιας προσέγγισης μεικτών μεθόδων στην έρευνα έχει σκοπό να προσφέρει μια πιο ολοκληρωμένη εξέταση των υπό μελέτη φαινομένων. Οι ποσοτικές και ποιοτικές μεθοδολογίες αλληλοσυμπληρώνονται, ενισχύοντας τη συνολική ποιότητα και το βάθος της κοινωνικής έρευνας, καθώς διαθέτουν διαφορετικά δυνατά σημεία, άρα μπορούν να θεωρηθούν ως συμπληρωματικές προσεγγίσεις καθώς προσφέρουν διακριτές αλλά πολύτιμες προοπτικές που, όταν συνδυαστούν, μπορούν να δώσουν μια πιο ολοκληρωμένη κατανόηση των περίπλοκων κοινωνικών φαινομένων. Σημείο συζήτησης αποτέλεσε επίσης και η μεθοδολογία των κλιμάκων μέτρησης των στάσεων με ιδιαίτερη έμφαση στις κλίμακες Likert, στον βέλτιστο αριθμό δυνατών απαντήσεων στις ερωτήσεις-μονάδες και την ύπαρξη ή μη της ουδέτερης θέσης. Η συμπερίληψη μιας ουδέτερης επιλογής, για παράδειγμα «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ» ήταν μέρος της αρχικής διατύπωσης από τον Likert και συνεχίζει να χρησιμοποιείται από τους περισσότερους ερευνητές. Είναι επίσης σημαντικό να τονίσουμε ότι στις κλίμακες στις οποίες οι δυνατές κατηγορίες απόκρισης για κάθε ερώτηση-μονάδα είναι τουλάχιστον πέντε, οι διατακτικές τιμές μπορούν να θεωρηθούν ως ψευδο-διαστήματα και κατά συνέπεια θα μπορούσε κανείς να προχωρήσει σε στατιστικές αναλύσεις χρησιμοποιώντας αυτές τις μεταβλητές (Bartholomew et al. 2008). Στο σημείο αυτό αναφέρθηκαν επίσης οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των επιστημόνων που διενεργούν ποσοτικές κοινωνικές έρευνες στον πραγματικό κόσμο και των μαθηματικών/στατιστικών που ασχολούνται με αυτές τις μεθόδους σε θεωρητικό επίπεδο.

Στον δεύτερο άξονα, η συζήτηση στην Ολομέλεια, επικεντρώθηκε σε πρακτικά ζητήματα που αφορούν στην υλοποίηση των ποσοτικών κοινωνικών ερευνών, και πιο συγκεκριμένα στη σύνθεση των ερευνητικών ομάδων, στο μέγεθος του δείγματος και στην ύπαρξη ενός ιδανικού αριθμού ερωτώμενων ώστε να εξασφαλίζεται η γενίκευση στον πληθυσμό. Σε πραγματικά προβλήματα αυτό που συμβαίνει είναι να καθορίζουμε το μέγιστο σφάλμα εκτίμησης που θέλουμε να έχουμε και στη συνέχεια να υπολογίζουμε το μέγεθος του δείγματος ώστε να υπάρχει το πολύ αυτό το σφάλμα εκτίμησης που ορίσαμε. Άρα, το επιθυμητό επίπεδο σημαντικότητας και το αποδεκτό περιθώριο σφάλματος επηρεάζουν το μέγεθος του δείγματος. Ένα υψηλότερο επίπεδο σημαντικότητας ή μικρότερο περιθώριο σφάλματος απαιτεί γενικά μεγαλύτερο μέγεθος δείγματος. Είναι

σημαντικό να σημειωθεί ότι το μέγεθος του δείγματος από μόνο του δεν εγγυάται την ποιότητα ή την αντιπροσωπευτικότητα μιας μελέτης. Άλλοι παράγοντες, όπως οι μέθοδοι δειγματοληψίας και τα προβλήματα που ενδέχεται να προκύψουν, οι μέθοδοι συλλογής δεδομένων και η εγκυρότητα των μετρήσεων, επηρεάζουν επίσης την αξιοπιστία και τη γενίκευση των ευρημάτων της έρευνας.

4.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bartholomew, D. J. (1982). *Stochastic Models for social processes*. Wiley.

Blalock, H. J. (1979). *Social Statistics*. McGraw-Hill Kogakusha.

Czaja, R. & Blair, J. (2005). *Designing Surveys: A Guide to Decisions and Procedures*, 2nd edition. Pine Fordge Press.

Karamessini, M., Symeonaki, M., & Stamatopoulou, G. (2016). *The role of the economic crisis in determining the degree of early job insecurity in Europe*. Negotiate working paper no D3.3. https://blogg.hioa.no/negotiate /files/2015/04/NEGOTIATE-working-paper-D3.3.pdf.

Karamessini, M., Symeonaki, M., Parsanoglou, D., & Stamatopoulou, G. (2019). Mapping Early Job Insecurity impacts of the Crisis in Europe. In B. Hvinden, T. Sirov´atka & J. O'Reilly (eds), *Youth Unemployment and early job insecurity in Europe: Concepts, consequences and policy approaches?* (pp.24-44). Edward Elgar.

Karamessini, M., Symeonaki, M., Stamatopoulou, G., & Papazachariou, A. (2016). *The careers of young people in Europe during the economic crisis: Identifying risk factors*, Negotiate working paper no. D3.2. https://blogg.hioa.no/negotiate/files/2015/04/NEGOTIATE-working-paper -no-D3.2-The-careers-of-young-people-in-Eurpa-during-the-economic-crisis.pdf.

Karamessini, M., Symeonaki, M., Stamatopoulou, G., & Parsanoglou, D. (2019). Factors explaining youth unemployment and early job insecurity in Europe. In B. Hvinden, T. Sirov´atka & J. O'Reilly (eds), *Youth Unemployment and early job insecurity in Europe: Concepts, consequences and policy approaches?* (pp. 45-69). Edward Elgar.

Μιχαλοπούλου, Κ. (2004). *Στην αυτοκρατορία των ενδείξεων: Η ιστορία της δειγματοληπτικής πρακτικής στην Ελλάδα*. Παπαζήσης.

Norbäck, M. & Styhre, A. (2021). On the precarity-spectrum: Exploring different levels of precariousness in market-mediated professional work. *MREV* 3, 266-295.

Olsthoorn, M. (2014). Measuring precarious employment: A proposal for two indicators of precarious employment based on set-theory and tested with dutch labor market-data. *Social Indicators Research*, 119, 421-441.

Papadopoulou, A. & Vassiliou, P. C. G. (1994). Asymptotic behaviour of non-homogeneous Semi-Markov Systems. *Linear Algebra and its Applications*, 210, 153-198.

Parsanoglou, D., Stamatopoulou, G., & Symeonaki, M. (2023). Stepping-stone or trap? Contextualising precarity among young people in the Greek labour market, *YOUNG*, 31(2), 161-184, https://doi.org/10.1177/11033088221139391.

Robson, C. (2011). *Real World Research: A Resource for Users of Social Research Methods in Applied Settings*. Wiley-Blackwell.

Scherer, S. (2005). Patterns of Labour Market Entry – Long Wait or Career Instability? An Empirical Comparison of Italy, Great Britain and West Germany. *European Sociological Review*, 21(5), 427-440.

Symeonaki, M. (2015). Theory of Fuzzy non homogeneous Markov systems with fuzzy states. *Quality and Quantity*, *49*(6), 2369-2385.

Symeonaki, M., Karamessini, M., & Stamatopoulou G., (2019). Measuring labour market transition probabilities in Europe with evidence from the EU-SILC. In J. Bozeman & C. Skiadas (eds), *Data Analysis and Applications: New and Classical Approaches* (pp. 121-136). ISTE Science Publishing.

Symeonaki, M., Karamessini, M., & Stamatopoulou, G. (2019). Gender-based differences in the impact of the economic crisis on labour market flows in Southern Europe. In J. Bozeman & C. Skiadas (eds), *Data Analysis and Applications: New and Classical Approaches* (pp. 107-120). ISTE Science Publishing.

Symeonaki, M., Parsanoglou, D., & Stamatopoulou, G. (2019). The Evolution of Early Job Insecurity in Europe. SAGE Open. https://doi.org/10.1177/2158244019845187

Symeonaki, M. & Stamatopoulou, G. (2015). *A Markov system analysis application on labour market dynamics: The case of Greece*. Paper presented at IWPLMS, Athens, Greece, 22-24 June.

Symeonaki, M. & Stamatopoulou, G. (2020). On the measurement of positive labour market mobility. *SAGE Open, 10*(3), 1-13. DOI: 10.1177/2158244020934489.

Symeonaki, M., Stamatopoulou, G., & Karamessini, M. (2017). Introducing an index of labour mobility for youth. Paper presented at 13th Conference of the European Sociological Association, (Un)Making Europe: Capitalism, Solidarities, Subjectivities, Athens, Greece, 29th August-1st September.

Symeonaki, M., Stamatopoulou, G. & Karamessini, M. (2018). On the measurement of early job insecurity. In C. H. Skiadas & C. Skiadas (eds), *Demography and Health Issues - Population Aging, Mortality and Data Analysis* (pp. 275-288). Springer. DOI 10.1007/978-3-319-76002-5.

Symeonaki, M., Stamatopoulou, G., & Parsanoglou, D. (2023). Measuring the unmeasurable: Defining and rating precarity with the aid of EU-LFS data. *SN Social Sciences*, 3, 67. https://doi.org/10.1007/s43545-023-00651-5.

Symeonaki, M. & Stamou, G. (2004). Theory of Markov Systems with fuzzy states. *Fuzzy Sets and Systems*, *143*, 427-445.

Symeonaki, M., Stamou, G., & Tzafestas, S. (2000). Fuzzy Markov systems for the description and control of population dynamics. In S. Tzafestas (ed.), *Computational Intelligence in Systems and Control Design and Application* (pp. 301-310). Kluwer Academic Publisher.

Symeonaki, M., Stamou, G., & Tzafestas, S. (2002). Fuzzy non-homogeneous Markov systems. *Applied Intelligence*, *17*(2), 203-214.

Tsaklides, G. & Vassiliou, P-C. G. (1988). Asymptotic periodicity of the variances and covariances in nonhomogeneous Markov systems. *Journal of Applied Probability*, **25**, 21-33.

Vassiliou, P. C. (1982). Asymptotic behaviour of Markov systems. *Journal of Applied Probability*, *19*, 851-857.

Vassiliou, P. C. & Symeonaki, M. (1998). The perturbed non-homogeneous Markov system in continuous time. *Applied Stochastic Models and Data Analysis*, *13*(3-4), 207-216.

Vassiliou, P. C. & Symeonaki, M. (1999). The perturbed non-homogeneous Markov system. *Linear Algebra and Applications*, *289*(1-3), 319-332.

Wolf, S. M., Lawrenz, Fr. P., et al. (2008). Managing Incidental Findings in Human Subjects Research. Analysis and Recommendations. *Journal of Law and medical Ethics*, *36*, 2, 219-211.

Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.

Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.
Εμμανουήλ Μπενάκη 71 Α, 106 81, Αθήνα, Τηλ: 210 3327710, Fax: 210 3304452

INE - ΓΣΕΕ www.inegsee.gr info@inegsee.gr

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ 2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

ISSN: 2732-9879
ISBN: 978-618-5668-74-7